

Festa quatuor, Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, et Pentecostes, primis ab inde sæculis maxima solemnitate in Hispania celebrabantur; hocce postremum conc. Illiber. can. 45, omnibus in ecclesiis recolendum constituit. Adde his, Gotthorum tempore, festa Circumcisionis, Ascensionis, Inventionis S. Crucis, et ecclesiæ Dedicacionis; SS. Martyrum sollempnitates; quin etiam (ex S. Isidoro. *Offic.* lib. 1, c. 35) Apostolorum quoque addenda memoria est, utpote jam tunc apud Majores nostros celebrata. Hic ergo, ad hispani nominis sempiternam celebritatem, monendum existimamus, nostratam nempe Ecclesiam omnium primam Bmæ. V. M. Conceptionem celebrasse, quod porro festum à sæculo inde VII Hispania egit. In Conc. Tolet. X, c. 1, de Anuntiationis festo transferendo actum est. Atque S. Ildephonsi ætate, B. V. M. Purificationem cultu tunc fuisse in Hispania prosectam, ex ejusdem serm. 1 liquido constat.

Posterioribus postmodum sæculis, Apostolorum S. Joannis Baptistæ, plurium SS. Martyrum, Virginum, Confessorum peracta jam tum solemnia fuisse ab Hispanis, arbitror omnibus manifestum. (Ex *M. Vill.*)

Denique de festorum apud nos celebratione ac debita erga Ecc. reverentia, vid. Conc. Tolet. III can. 25; Tarracon. c. 4; leg. 10 lib. 2, tit. 1 *Fori Judic.* (Chindasvinthi); legg. 7, 10, 11, 12, et 21, tit. 1 lib. 1 *Novis. Compilat.*

TITULUS VI.

DE JEJUNIIS.

1. QUID JEJUNIUM, ET ABSTINENTIA?—2. JEJUNIUM QUADRAGESIMÆ, QUATUOR TEMPORUM, VIGILIARUM.—3. JEJUNIUM QUARTÆ, AC SEXTÆ FERIÆ, ET SABBATI.—4. JEJUNIORUM FINIS.—5. VIGILIÆ.—6. ABSTINENTIA A CARNIBUS, LACTE, OVIS.—7. ET UNICA COMESTIO IN DIEBUS JEJUNII.—8. JEJUNIUM A QUIBUS, ET QUOMODO OBSERVANDUM SIT?

1.

UT celebratio dierum festorum, ita jejuniorum observatio pertinet ad religiosa officia Christianorum, qui per ea corpus castigant, atque in officio continent. Jejunium proprie sic dictum, distinguitur ab abstinentia, quæ jejunii pars est. Nam abstinentia propria est eorum, qui carnes non comedunt, sed quavis diei parte cibum sumere possunt; jejunare autem dicuntur ii, qui non modo abstinent se à carnibus, atque à delicato convivio, sed etiam cibum ad certam, statamque horam differunt, atque nonnisi semel in die sumunt. Hoc porro est jejunium, quod ecclesiasticum dicitur, et quod cum naturali confundi non debet. Nam hoc nihil cibi, potusque permittit, adeo tantum observetur ab iis, qui plane jejuni sunt, hoc est, nihil cibi, aut potus in stomachum immiserunt, quale est jejunium eorum, qui Eucharistiam accipiunt. Verum jejunium ecclesiasticum (1) potum,

cibumque permittit, modo stato tempore, et vero talis capiatur, qualis tunc capi potest.

(1) Jejunium ab Ecclesiasticis Scriptoribus etiam statio appellatur. Hieronimus in Pastor. l. 5 simil. 5 n. 1 apud Cotelerium PP. Apostol. t. 1 p. 105 ed. Antwerp. 1693. *Respondi, quoniam, Domine, stationem habeo. Quid est, inquit, statio? Et dixi: jejunium. Et dixit, quid est illud jejunium? Sicut solebam, inquam, sic jejuno.* Eodem sensu stationis vocabulum accipiunt Tertullianus de Coron. c. 11 p. 107 de Anima c. 48 p. 500 de Jejun. c. 40 p. 550 ed. Ven. 1744, Cassianus de Cœnob. inst. l. 5 c. 20 et 24 p. 125 et 129 et collat. 21 c. 29 p. 804 ed. Atrebat. 1628, Isidorus Orig. l. 6 c. ult. p. 85 ed. Paris. 1601. Alii stationem à jejunio distinguunt. Nam Rabanus lib. 2 de Instit. Cleric. c. 13 p. 17 t. 6 opp. ed. Colon. Agrip. 1626, *Jejunium inquit, est indifferenter cujuslibet diei abstinentia, non secundum legem, sed secundum propriam voluntatem. Statio autem est observatio statutorum dierum, vel temporum, dierum, ut quartæ, et sextæ feriæ jejunium, ex veteri lege præceptum; temporum autem, ut jejunium quarti, quinti, septimi, et decimi mensis, et observatio Quadragesimæ, quæ in universo orbe institutione Apostolica observatur.* Cur autem statio dictum sit jejunium, explicat Auctor Serm. 21, qui extat in Append. opp. S. Ambrosii t. 4 col. 517 ed. Maurin. Venet. 1751: *Castra enim nobis sunt nostra jejunia, quæ nos à diabolica oppugnatione defendunt. Denique stationes vocantur, quod stantes, et commorantes in eis, inimicorum insidias repellamus.* Verum Cotelerius in Hieronim. l. c. not. 56, inter jejunium, et stationem hoc tantum discrimen fuisse contendit, quod interdum statio pro jejunio quartæ, et sextæ feriæ acciperetur; de cætero unum, et idem utrumque fuisse putat. Similiter observat, quod sicuti diebus jejunii conventus, sive stationes Christianorum in Ecclesia longiores erant, quam Dominicis, festisque diebus, hinc forte factum est, ut jejunium stationis nomine vocaretur.

2. Religiosa jejunia apud Christianos (1), alia generali Ecclesiæ lege sunt constituta, atque omnes obstringunt, statoque tempore quotannis redeunt, ut jejunium quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum; et alia certos tantum homines attingunt, qualia sunt jejunia quæ pœnitentibus imponuntur, quæ suscipiuntur ex voto, quæ ab Episcopo in diœcesi, propter sollicitudinem, curamque ecclesiasticam, indicuntur (2). Inter stata, et solemnia jejunia maxime sacrum est jejunium ante Pascha, quod Quadragesima appellatur, et quod licet à Christo præceptum affirmari non possit (3), tamen ab Apostolica traditione repetendum est (4). Hoc jejunium nunc complectitur dies quadraginta, atque ejus initium sit à die cinerum (5); olim constabat sex hebdomadibus, hoc est, diebus triginta sex (6); nam die dominico Christiani, de veteri more, in memoriam dominicæ Resurrectionis, non jejunabant.

(1) Calviniani, atque in primis Joannes Dallæus lib. de Jejun. et Quadra-

ges., contendunt, de veteri ecclesiæ more, Christianos pro arbitrio suo, non autem ex necessitate, jejunia observasse. Hinc, ajunt, jejuniorum disciplinam, quæ à Catholica ecclesia constituta est, non abesse à sententia Montanistarum; quoniam ut his erant, ita catholice ecclesiæ sunt stata jejunia, quæ ex necessitate observari debeant. Sed putidæ hæ calumniæ sunt, quas satis refutarunt catholici, quos inter videndus est Natalis Alexander *Histor. Eccles. sæc. 2 dissert. 4 t. 5 p. 504 seq. ed. Ven. 1776.* Sane veteris Ecclesiæ jejunia non ex hominum voluntate, et arbitrio, sed ex legis necessitate, Christiani observarunt; et Montanistarum jejunia Ecclesia rejecit, atque damnavit, quod ea illi ducerent ex figmento novarum revelationum, quas se à Paraclete Montanus accepisse jactabat. Egregie etiam de catholicorum jejuniis contra hæreticos doctissimi Cardinales Baronius, Bellarminus, Cozza, Gottus disputarunt.

(2) Vide Benedictum XIV de Synod. diocæs. l. 15 c. 4 n. 6., ubi etiam quaeritur, num exempti observare debeant jejunium, quod ab Episcopo pro tota diocesi indictum est.

(3) Consule Ludovicum Thomassinum in tract. de Jejun. par. 1 c. 4. S. Hieronymus in Isaiam l. 16 t. 4 c. 58 col. 688, et in Jonam c. 5 opp. t. 6 col. 416 ed. Vallar. Veronæ 1756, quadragesimæ jejunium repetere videtur ex jejunio, quod per dies quadraginta Moyses, Elias, et Christus Dominus observarunt. Verum id ita intelligendum est, non quod Christus de quadragesimali jejunio disertum, atque expressum mandatum dederit, sed tantum quod proposuerit exemplum, cui insistens Ecclesia, quadragesimæ jejunium instituit, uti monet Augustinus *Epist. 55 ad Januar. c. 15 opp. t. 2 col. 159 ed. Venet. 1729.* Atque ita etiam intelligendi sunt Basilius, Theophilus, Cyrillus Alexandrini, Petrus Chrisologus, ceteri Patres, qui hoc jejunium ad divinam institutionem referunt. Vide Bertium *Histor. Eccles. t. 1 dissert. 6 n. 51.*

(4) S. Augustinus de Baptismo contr. Donatist. l. 4 c. 24 opp. t. 9 col. 140 ed. cit., S. Hieronymus *Ep. 41 ad Marcellam opp. t. 1 n. 5 col. 187 ed. cit., S. Leo M. Serm. 45 de Quadrages. c. 2 opp. t. 1 p. 117 ed. Rom. 1755.* Apostolos observasse constat jejunium *ante paschale*, quod numero dierum à quadragesimali differt, quoniam complectebatur tres illos dies, qui inter Christi mortem, atque ejus resurrectionem intercesserunt. Ante paschale hoc jejunium ipsa fortasse ætate Apostolorum amplificatum deinceps est, atque ita quadragesima instituta; et certe cum hæc institutio retenta semper in universa ecclesia fuerit, atque ejus origo ignoretur, non nisi Apostolica auctoritate tradita haberi debet, quæ celebris est Augustini regula. Consule Natalem Alexandrum *cit. dissert. 4 art. 5 p. 545, et Selvagium Antiq. christian. l. 2 par. 2 c. 7 §. 4 et 5.* Porro quadragesimam tanquam ubique observatum, ac jampridem receptam, memorant Origenes *Hom. 10 in Levit. opp. t. 2 p. 246 ed. Maurin. Paris. 1755, Concilium Nicæn. can. 5 col. 526 t. 1 collect. Harduini, Athanasius in Apolog. ad Constant. opp. t. 1 p. 241 n. 15 ed. Patav. 1777, Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 5 de Bapt. p. 4 et in Notis ed. Paris. 1720, Basilius *Hom. 2 de Jejun. opp. t. 2 p. 11 n. 2 ed. Paris. 1722, Gregorius Nazianzenus Orat. 40 in baptism. t. 1 p. 659 ed. Colon. 1690, Epiphanius in Exposit. fid. t. 1 c. 22 p. 1105 ed. Paris. 1622., Leo M. Serm. 1 et seq. de Quadragesim. opp. t. 1 col. 145 et seq. ed. Ballerin. Ven. 1755; aliique Patres. Illud non omittam, et alias olim fuisse quadragesimas, ideoque illam, quam statim Pascha sequitur, *majorem* appellatam fuisse, ut à reliquis distingueretur. Confer. Cl. Card. Garampiam *Memorie della B. Chiara di Rimini dissert. 6 §. 6 et seq. p. 202 seq.***

(5) Quis diem cinerum, et tres dies alios initio quadragesimalis jejunii primus addiderit, ut numerus conficeretur quadraginta dierum, incertum est. Alii id à Gregorio M., alii à Gregorio II. factum putant.

(6) Quædam Ecclesiæ sex hebdomadibus, et quædam septem jejunium observant; uti constat ex Cassiano *collat. 21 c. 24 et seq. p. 568 et seq. ed. cit. Sed nulla tamen earum quadraginta dierum numerum explebat, cum illæ dies Dominicos, hæ vero etiam Sabbata exciperent, et ideo tantum ex diebus triginta sex jejunium constaret: Chrysostomus *Hom. 44. in Genes. c. 2 opp. t. 4 p. 84 ed. cit. Paris., et Ambrosius de Elia c. 10 n. 54 t. 1 col. 655 ed. Maurin. Ven. 1748.* Atque ita quidem quadragesimam usque ad ætatem Gregorii M. observatam fuisse, constat ex ejus *Hom. 16 in Evangel. opp. t. 1 l. 1 n. 5 col. 149 ed. cit.**

3. Stati jejuniorum dies erant etiam quarta, et sexta feria in qualibet hebdomade, quæ jejunia jam inde à primis sæculis recepta sunt, quod quarta feria Judæi ad occidentum Christum consilium inierint, feria sexta interfecerint (1). Jejunia hæc, quæ singulis hebdomadibus, exceptis quinquaginta diebus à Paschate ad Pentecosten, observabantur, non ad vespertas, uti quadragesimalia, producebantur, sed hora nona finiebantur (2). Latini ab antiquissima ætate etiam jejunium Sabbati habuerunt, quod semper una cum jejunio sextæ feriæ retinuerunt; jejunium quartæ feriæ labentibus annis paulatim desiit (3). Nunc feria sexta, et Sabbati jejunium tantum à carnibus abstantia est.

(1) Clemens Alexandrinus *Strom. l. 7 c. 12 p. 377 ed. Ven. 1757., Epiphanius hæres. 56 sive 76 n. 3 et 6 l. 3 t. 1 p. 908 et 910 ed. Coloniae 1682., Augustinus *Epist. 86 seu 56 ad Casulanum opp. t. 2 c. 15 n. 30 col. 80 ed. Ven. 1729, Petrus Alex. can. 15 col. 25 apud Bevereg. ed. Oxonii 1672, Auctor constit. Apostol. l. 5 c. 15 apud Cotelierum PP. Apostolic. t. 1 p. 522 ed. Amstelæd. 1724.**

(2) Ætate Ratherii Veronensis, qui ante medium sæculum X vitæ usura fruebatur, mitigari cœperat antiqua disciplina, et jejunium quadragesimale non amplius ad vespertas, sed tantum ad nonam producebatur, uti ostendit ipse Ratherius *Orat. Synodic. ad Presbyter. n. 15 col. 420 ed. Veron. 1765.* Sed etiam post eam ætatem vetustam disciplinam alicubi stetit, monent Fratres Ballerini *ibid. not. 48.*

(3) Orientales unum Sabbatum post Parasceven jejunio consecrabant, cæteris vero totius anni Sabbatis, non solum non jejunabant, sed eodem fere solemniori ritu, quo diebus dominicis, sacros conventus, et synaxes celebrabant, uti testantur Athanasius *Hom. de Semente t. 5 n. 1 p. 45 ed. Patav. 1777., Socrates *Histor. Eccles. l. 5 c. 22 et l. 6 c. 4 p. 295 et 315 ed. Valesii Cantabrig. 1720, Cassianus *Instit. l. 5 c. 2 p. 50 ed. cit. Quinimo die Sabbati velitum ipsis erat jejunium, uti patet ex can. 56 Apostol. apud Cotelierum l. c. p. 450., et Auctore constit. l. c., quod à Catholicis Orientalibus factum est, ne assentiri viderentur errori Marcionis, qui Sabbati jejunium suæ fecerat hæreseos partem; uti demonstrat Epiphanius hæres. 22 vel 42 l. 1 t. 1 c. 5 p. 304 ed. cit. Quæ disciplina magis magisque apud Orientales firmata est, cum hæreses eruperunt Marcionitarum, Lampetia-***

norum, Choreutarum, Adelphianorum, qui superstitiosa, et vana observatione Sabbato jejunabant. Orientalium consuetudinem nunquam damnavit Ecclesia Romana, imo à Benedicto XIV, Const. Etsi pastoralis 57 §. 9 n. 8 et seq. Bullar. t. 1 p. 110 cit. ed., tolerandus edicittur apud Græcos usus carniū die Sabbati, si sine scandalo fieri potest, in locis autem ipsorum, et inter eos tantum. Gabriel Albaspinæus observ. 1. 1 c. 15 p. 50 ed. Neap. 1770, putat, olim etiā in Ecclesia Romana die Sabbati carnes edi consuevisse. Verum sæculo IV jam Sabbatum inter esuriales dies recensebatur, uti ostendunt Hieronymus Ep. 71 ad Licinium Bæd. n. 6 col. 452 t. 1 ed. Veron. 1754, Augustinus Ep. 56 ad Casulan. c. 43 n. 51. et Ep. 82 ad Hieronym. c. 2 n. 14 opp. t. 2 c. 103 et 256 ed. Maurin. Ven. 1759. Vide etiā Concilium Eliberitanum can. 26 t. 1 conc. Labbæi col. 995 ed. Ven. Neque vero hoc Sabbati jejunium, ut quidam putant, primum institutum est ab Innocentio I, Epist. ad Decent. Eugubin. c. 4 n. 7 apud Constantium col. 359.; nam Innocentius non novi aliquid constituit, sed confirmat, quod jam constitutum, receptumque erat. Vide Bertium Hist. Eccles. t. 2 diss. 1 n. 5. Extat etiā de jejunio Sabbati dissertatio Paschasii-Quenelli, quæ est dissert. 6 in opp. S. Leonis t. 2 col. 1069 ed. Ballerin. Ven. 1756. In Africa ætate Augustini, uti ipse testatur cit. Ep. ad Casulanum n. 52 col. 103, quædam Ecclesie erant, quæ Sabbato jejunabant, quædam, quæ non jejunabant; item in Ecclesia Mediolanensi Sabbati jejunium non observabatur, uti narrat ipse Augustinus l. c., et Ambrosius de Elia et jejun. c. 10 n. 54 opp. t. 1 col. 655 ed. Ven. 1748; similiter in Hispaniæ Romanæ Ecclesie consuetudinem non obtinuisse, constat ex Conc. Coyacensi c. 11 l. 6 par. 1 collect. Harduini col. 1028. Labentibus annis jejunium Sabbati fere ubique antiquari cœpit, et ideo S. Gregorius VII. in Concilio Romano can. 51 dist. 1 de consecrat. non ausus antiquam disciplinam integram restituere, satius putavit Fideles commone, ut ea die sese ab esu carniū abstineant. Innocentius III. in c. de observant. jejun. cum à Braclarense Episcopo de Sabbati jejunio interrogatus fuisset, respondit, *quod super hoc consuetudinem tuæ regionis facias observare.* Hinc communis Doctorum opinio est, licere die Sabbati carnes comedere, ubi earum esus à recepta consuetudine non est interdictus. Consule Glossam in cit. can. 51., S. Antoninum in Summ. Theolog. par. 1 tit. 16 c. unic., Fagnanum in can. cit. c. 2 n. 19 et seq. de observant. jejun., Pirhingium Jus eccles. tit. 46 l. 3 n. 2.

4. Quatuor temporum jejunia initio Quâdragesimæ, post Pentecosten, ac mensibus Septembri, et Decembri, quarta, ac sexta feria, et Sabbato, quotannis celebrantur. (1). Exemplo Judæorum, qui quater in anno jejunabant, quatuor temporum jejunia recepit Ecclesia, quæ jam sæculo V obtinebant (2), quamquam non Judaico ritu, sed Christiano animo observarentur (3). Quibus jejuniiis id sibi vult Ecclesia, ut pro acceptis beneficiis Deo gratias agamus, ut divinam opem exoremus, atque his pœnitentiæ operibus nostra crimina expiantur, ut denique bonos altaris ministros divinitus impetremus. Nam his temporibus, uti superiori libro demonstratum est, solennes clericorum ordinationes peraguntur.

(1) Trium temporum jejunia ab Apostolis instituta fuisse, Callixtum autem Summum Pontificem addidisse jejunium Decembris, scriptum est in Ep. 1 ipsius Callisti; verum hæc epistola Isidori Mercatoris fignentum est. Ab Apostolica traditione initium sumere hoc jejunium, tradunt Baronius ad an. 57 n. 209 t. 1 p. 433 ed. Lucæ, et Thomassinus de Jejun. par. 1 c. 21 n. 7. Cum deinde aliqua ex parte vetus disciplina immutata esset, et nonnullæ ecclesie verum jejunium mense Martio, æstivum vero in hebdomade, quæ post festum Pentecostes sequitur, quodam more celebrarent, S. Gregorius VII Quâdragesimæ initio primum jejunium fieri, alterum in hebdomade Pentecostes, perpetua lege constituit. Quod memorat Micrologus, scriptor Gregorio suppar, de Eccles. observ. c. 24 et 25 col. 746 et seq. in Biblioth. PP. t. 10 ed. Paris.; et huc spectat Concilium Claromontanum habitum Urbano II Pontifice can. 27 apud Labbæum t. 12 col. 852 ed. Ven. Confer Odeurium Vitalem de Histor. eccles. l. 9, et Muratorium in Anecd. l. 2 diss. de Jejun. quatuor temporum. Præsertim autem videndus est Thomas Valfredius, qui anno 1771 Bononiæ dissertationem edidit de *Usu et Institutione jejuniorum temporum.*

(2) Consule S. Leon. M. de Decim. mens. jejun. Serm. 6 c. 1 p. 52 et Serm. 8 c. 2 p. 53 de Jejun. Pentecost. Serm. 2 c. 2 p. 251 et Serm. 4 c. 4 p. 255 de Jejun. mens. septim. Serm. 4 et 9 opp. t. 1 p. 256 et 270 ed. Rom. 1755.

(3) S. Leo M. cit. Serm. 4 de Jejun. sept. mens. c. 1 p. 256 t. 1 ed. cit.

5. Sed et in vigiliis Natalis Dñi, Pentecostis, Assumptio- nis B. Virginis, multorumque Sanctorum per annum jejunia observantur. Vigiliæ erant nocturni cœtus, quos Christiani in Ecclesia habebant ante præcipuum aliquem festum diem, ut divina officia persolverent. Hæc differebant à communi nocturno, seu matutino officio, quod hoc non nisi post mediam noctem circa gallicinium incipiebat, vigiliæ autem longiores erant, quod cœtum in Ecclesia per maximam noctis partem detinebant, unde et *Pernoctationes*, et *Pervigiliæ* dicebantur (1). Nunc, cum non amplius fideles noctu ad Ecclesiam conveniant, vigiliæ illæ cum jejunio agenda sunt.

(1) Videndi sunt in primis S. Joannes Chrysostomus Homil. 1 t. 6 p. 95., et Homil. 4 p. 121. Homil. 50 in Genesim t. 4 n. 6 p. 505, Homil. de Terræmotu t. 2 p. 718 ed. Paris. cit., S. Augustinus confess. l. 9 c. 7 n. 1 opp. col. 162. ed. Ven. 1729, Socrates l. 1 c. 57 p. 75, et Sozomenus l. 2 c. 6 et 29 p. 55 et 86, uterque ed. Valesii Cantabrig. 1720, Sidonius Apollinaris l. 5 Ep. 17 p. 448 ed. Paris. 1652.

6. Jamvero duabus veluti partibus jejunium constat, abstinentia à carniibus, ovis, lacte, aliisque cibis delicatioribus, et unica in die comestione. Nam institutum est, ut agamus pœnitentiam, et corpus affligamus. Et abstinentia quidem à carniibus, cibisque delicatioribus, semper ecclesiastici jejunii pars

fuit, atque etiam antiquis canonibus constituta (1). Cibi quoque deliciares, viniq; potus erant interdicti (2), ac multi addictos jejuniis dies fructibus, herbis, leguminibus transigebant, multi quoque ad duos, tresve, aut quatuor dies jejunium producebant, neque deerant, qui tota hebdomade prorsus jejuni vitam agerent (3). Quin ab ipso aquæ potu, nisi legitimum advenisset solvendi jejunii tempus, sese Majores nostri abstinabant (4).

(1) Præclarum quadragesimalis abstinentiæ monumentum est apud S. Gregorium Turonensem l. 5 c. 4 p. 205. ed. Paris, 1690, qui miratur, quod Rucculenus, licet ægrotus, et miles, quadragesimæ tempore carnes comederet. Eandem hanc abstinentiam laudat S. Epiphanius *Exposit. fid. c. 25 t. 1 p. 4106* ed. Paris. 1622. In Capitulatione de partibus Saxonæ cap. 4 apud Baluzium capitular reg. Francor. t. 1 col. 181 ed. Ven. 1772, statutum est, ut *si quis sanctum quadragesimale jejunium pro despectu Christianitatis contempserit, et carnes comederit, morte moriatur*. Et Carolus M. Ep. ad Olfam Regem Merciorum, apud eundem Baluz. l. c. col. 198, graviter reprehendit Scotum quemdam Presbyterum, *quod carnem diebus quadragesimalibus comedisset*. Confer Natalem Alexandrum cit. dissert. 4 artic. 2 p. 395 et seq. qui late contra Dallæum, cæterosque hæreticos ostendit, abstinentiam à carnibus semper ecclesiastici jejunii partem fuisse, atque etiam apud veteres christianos Ecclesiæ lege præceptam. Vide etiam Bossuetum *Histoir. des Variations. l. 7 n. 92*. Quæritur autem num hæc abstinentia ad antiquam consuetudinem, an potius ad jus positivum referenda videatur; quæ de re vide Benedictum XIV. *Inst. eccles. Inst. 16 n. 5*.

(2) Basilius Hom. 1 de Jejun. t. 2 p. 9 n. 10 ed. cit. Cyrillus Hierosolymitanus catech. 4 ad Illuminat. p. 65 c. 27 ed. Paris. Vide etiam quæ de Valentiniano Jun. narrat S. Ambrosius in ejus Orat. col. 254 n. 16 t. 4 ed. Ven. 1751, de Justiniano Procopius de *Ædific. Justinian. l. 1 c. 7 p. 19 t. 3* ed. Paris. 1665.

(3) Confer Augustinum de morib. eccles. catholic. c. 55 n. 70 col. 712 t. 1. 1 ed. cit., et Auctorem constit. Apostolic. l. 5 c. 13, ibique Cotelerium not. 18 p. 525, qui multis allatis monumentis ostendit, quousque jejunii austeritas apud majores nostros progrediretur. Intendebatur autem jejunium potissimum in majori hebdomade, quo temporis intervallo veteres christiani sub vespere utebantur arido victu, qui constabat aut pane, et sale cum aqua, uti tradit Epiphanius *Exposit. fidei n. 22 t. p. 1105* ed. Petavii Paris. 1622., aut pane, aqua, sale, et oleribus, uti eum describit Auctor constit. Apostolic. l. c. Aridum hunc victum per totam Quadragesimam adhiberi jubet Concilium Laodicenum can. 50 t. 1 conc. Labbei col. 1559 ed. Ven. Sed Laodiceno Concilio recentior Epiphanius l. c. legem hanc, *xerophagiorum* dietam, tantum in majori hebdomade ab Ecclesia universa observatam fuisse testatur. Ipse enim triplicem jejunii formam distinguit: alteram illius Quadragesimæ partis, quæ septem dies Paschatis, seu majorem hebdomadam præcedit; hæc mitior erat, quoniam xerophagiis minime adstricta; alteram majoris hebdomadæ, quæ illa severior erat, ac xerophagiorum lege tenebatur; postremam utraque asperior, quoniam hujus hebdomadæ pars, imo et tota sine cibo traducebatur. Prima, et altera universæ Ecclesiæ, cunctisque populis in more erat, et ideo vim legis habuit; postrema vero iis tantum, qui

plus pietate fervebant, merumque consilium, non præceptum fuit: Epiphanius antiquiores, Irenæus, Ep. ad Victor. P. opp. t. 1 p. 340 ed. Ven. 1754, et Dionysius Alexandrinus, Ep. ad Basilid. apud Labbæum t. 1 Conc. col. 855 ed. t. Ven., ostendunt, plures etiam ea ætate fuisse de forma, ac ratione antepaschalis jejunii controversias. Consule Masuetum in Irenæum dissert. 2 art. 1 n. 25 et seq. p. 74 et seq. opp. Iren. t. 2 ed. cit. Cæterum qui plures continuos dies jejunium agebant, dicebantur jejunium superponere, et conjungere, uti habent Epiphanius l. c., Tertullianus de Patient. c. 45 p. 147 ed. Paris. 1675, Hieronymus Ep. 24 ad Marcellam n. 4 col. 128 opp. t. 1 ed. Veronæ 1754, de qua quidem *superpositione* jejunii videndus est Du-Cangius verb. *Chuperpositio* Confer etiam Tertullianum de Jejun. c. 44 p. 552, et Sozomenum *Hist. l. 1 c. 41 p. 24* ed. Valesii Cantabrig. 1720.

(4) Celebre est, quod de S. Fructuoso Episcopo Tarracensi narrat Prudentius *Hymn. 6 p. 188* ed. Paris. 1687, qui cum ad mortem raperetur, haustum frigidæ recusavit, quod illo die jejunium ageretur, neque adhuc ejus solvendi tempus advenerat. Alia multa ea de re habet Bailletus t. 5 de Vit. Sanctor. in *Hist. quadrag. §. 4 et 7*, ac Mamachus *Costumi de primitivi Christiani t. 2 l. 2 c. 5 §. 2* seq. p. 109 seq.

7. Unica etiam in die comestio, quæ ex cibis esurialibus frugaliter (1), atque hora legitima, hoc est, circa meridiem capitur, jejunii partem constituit (2). Nunc jejunantibus exigua cœnula permittitur, quæ *collatio* dicitur (3), quæque consistere debet ex eo cibo, eaque potione, quibus homines jejunantes recte meticulosæ conscientiæ uti solent (4).

(1) Qui in illa unica comestione, ciborum copia, modo, vel condimentis communes excedit limites, si minus præceptum ecclesiasticum reipsa violat, tamen immunis non est ab intemperantiæ nota, sicuti docet S. Thomas in 4 dist. 15 q. 5 art. 4 q. 5 ad 2. Igitur norma quædam, sicuti inquit Benedictus XIV. *Inst. eccles. Inst. 15 num. 12, pro ciborum genere, copia, modoque statuendo, ex piis, moderatisque viris* sumenda est. Ipse Benedictus XIV, post editas Institutiones, quas emisit, cum Cardinalis esset, postquam Pontifex creatus est, Constitutionibus suis, quas paulo post indicabo, edixit, quid de jejunio, ciborumque genere observandum sit.

(2) Quæsitum est à Theologis, num duæ illæ partes, quibus jejunium constat, abstinentia à certis cibis, et unica comestio, ita inter se conjunctæ, et conglutinatæ sint, ut una sublata, altera quoque necessario tolli debeat. Sed inutilis est hæc disputatio, posteaquam Benedictus XIV, const. 19. 27, 55, 99 ejus Bullar. r. 1 p. 29, 59, 100, 216 ed. ind., jussit Episcopis, ne cui valetudinis causa diebus quadragesimæ carnibus vesci permittant, nisi adjecta lege servandi alteram jejunii partem, quæ in unica comestione consistit. Confer ipsum Benedictum cit. *Inst. 15 n. 19 et seq. et de Synod. dioces. l. 7 c. 5 n. 1*.

(3) *Collatio*, sive cœnula vespertina originem ducit à monachis, quibus, ob laborem manuum, in quo tota die versati fuerant, ipsis jejunii diebus, post sumptum sua hora cibum, haustus aquæ permittebatur, cui deinceps frustulum panis adjunctum est, ne simplex aqua noceret. Erat autem proprie collatio, lectio spiritualis, quæ statis horis, maxime post cœnam, quotidie absolvebatur, quæque in claustro, vel in capitulo fieri solebat, diebus au-

tem jejunii fiebat in refectorio, ne scilicet tempus regularis vitæ officiis destinatum, in illa cœnula tereretur. Mox ut surrexerint à cœna, inquit Regula S. Benedicti cap. 42 apud Holstenium cod. regul. t. 1 p. 127 ed. Aug. Vin- del. 1759, *sedent omnes in unum, et legat unus collationes, vel vitas Patrum, aut certe aliud, quod ætificet audientes.* Eodem sensu collatio- nis vocabulum accipit Isidori Regula c. 8 p. 192 ibid. Semper autem ves- pertinus ille ad refectorem aditus esurialibus diebus significabatur his ver- bis: *ire ad collationem, aut accedere ad lectionem collationum.* Nomen hoc collationis translatum est deinceps ad cœnulam illam, sive refectorem vespertinam, quemadmodum illud adhibetur in Regula Templariorum c. 16 apud Holstenium tit. 2 ibid. p. 474, eodemque sensu hoc vocabulum usur- parunt sæculares, cum illam cœnulam sumere cœperunt. Vide Natalem Ale- xandrum cit. dissert. 4 art. 7 prop. 2 p. 551.

(4) Benedictus XIV. const. Si Fraternitas 99 p. 216 t. 1 Bullar. ed. cit.

8. Observatio jejunii omnibus indicta est, qui ad constitu- tam ætatem pervenerunt; et Episcopus curare præsertim debet ut hæc integra observatio sit (1). Verum carnes, aut ova come- dendi facultas à Præsilibus iis tribuitur, præsertim in Quadra- gesima, qui iudicio medicorum propter, adversam valetudinem cibos esuriales ferre non possunt (2); et sæpe etiam à Summis Pontificibus integræ nationi iustis de causis eadem hæc venia conceditur (3). In quo illud animavertere oportet, quod quibus est permissus esus carniū, ovorum, casei, lactis, ii jejunii diebus unicam comestionem servare debent (4), neque cum carnibus pisces miscere possunt (5), aut in vespertina cœnula carne, ovis, lacte, caseo vesci (6).

(1) Concilium Tridentinum sess. 25 de Reform. decret. de Elect. cibor. jejun. et dieb. festi.

(2) Late, ac diligenter hoc argumenti genus persequitur Benedictus XIV. Inst. Eccl. Inst. 15 n. 15 et seq.

(3) Inter ceteras, quæ à Romanis Pontificibus integræ nationi ea de re datæ sunt facultates, celebris est *Bulla Cruciatæ*, quæ ita dicitur, quod olim hæc Bulla concederetur militibus, qui rubro signo S. Crucis insigniti, ad bellum contra Turcas proficiscebantur sub Urbano II, et in Concilio La- teranensi sub Julio II. Nunc conceditur Christianis omnibus in Regno Neapo- litano, atque in regnis, et provinciis Hispaniarum Regi subjectis, certam opem, sive operam in subsidium belli contra infideles, et hæreticos confe- rentibus. Hoc idem privilegium an. 1745 Benedictus XIV, in constit. *Quo- niam*, 86 t. 1 ejus Bullar. et cit. p. 172, attribuit etiam Militiæ Hierosoly- mitanæ, et incolis insularum ipsius ditioni subjectarum. Qui ejus Bullæ be- neficio utuntur, præter alia privilegia, illud etiam habent, ut perseverante anno Bulæ, ovis, lacte, carnibus jejunii diebus vesci possint. Multa, quæ ad hæc Bullam pertinent, præter ceteros, collegit Lucius Ferraris Biblioth. verb. *Bulla Cruciatæ*.

(4) Benedictus XIV. constit. *Non ambigimus* 19 §. 4 p. 50; et const. *Si Fraternitas*, 99 p. 217 ejus Bull. t. 1 ed. cit.

(5) Benedictus XIV, Const. 19 §. 4 et const. 99 mox, citad.

(6) Benedictus XIV, ead. Const. 99. Vide etiam ejusdem Benedicti Cons- titutionem *Libentissime* 150 p. 319 tit. 1 ejus Bullar.; ubi multa habes, quæ ad jejunii leges pertinent.

Primis sæculis, *Quadragesimæ* jejunium diebus quinque posterius quam apud nos in more hodie est, incipiebat, ut S. Isidor. (*Offic. lib. 1.*) scripsit. Iste mos apud Rom. Ecclesiam ad sæculum usque IX invaluit; quem concil. VIII Tolet. Patres (can. 9) probaverunt. Nihil tamen mi- nus in Missali Gotthico, quam hodie primam Dominicam Quadragesi- mæ dicimus, «prima olim ante carnis privium» appellabatur. Ita ac- curata observantia jejunia tunc erant prosequenda, ut qui hæc abrum- peret, et paschali communione privaretur, et per totum annum à caræ temperare deberet. Et reapse, can. 25 Illiberit., jejunia et à carnibus ab- stinentia in singulos menses, exceptis Julio et Augusto, præfinita, ab omni- bus erant examussim servanda; can. item ejusd. Syn. 26, sabbatis omnibus jejunio incumbendum erat cunctis fidelibus. Concil. Tolet. IV. Kalendas Jan- uar. jejunio item edixit consecrandas (can. 41). Sed an. 580 Concil. Cæsau- raug. cau. 2, Dominicis diebus à jejunio edixit cessare. Conc. Brac. I, cap. 4. adjunxit: «Natalis Domini diem jejunii non lege comprehendendam.» *Qua- tuor autem temporum*, ut ajunt, jejunia, etsi non iisdem, quibus nos hodie, diebus, veteres christiani servabant, ut S. Isid. (*Offic. lib. 1 cap. 38*) testa- tur. Atqui feria IV, VI et sabbato jejunium tenebatur. Sed à sæculo tandem V hæc disciplina sensim evanuit. Quare posthinc Christiani nec feria IV nec sab- bato jejunabant; et Hispana Eccl. sabbati jejunium de præcepto deinceps non habendum putavit. Concilium tamen Cojacense, feriam VI essuriam solum- modo habendam præstituit. Jam vero tandem diebus, quæ Resurrect. inter et Pentecost. intersunt, nec cibis nec potui fideles parebant; nec poplite flexo precibus instabant, ut ob Resurrectionem Dom. suam et Eccl. lætitiā os- tenderent. Fatendum tamen est, severissimam jejunii disciplinam in Hisp. aliquando viguisse. Primis namque sæculis, oleribus solum ac piscibus vesci licebat; vinum potare, bibere etiam aquam ad horam usque nonam, olim non permissum. Verum enim vero sexto sæculo jam quasi vertente et incipiente septimo, fideles non modo piscibus, vino, stillatis poturis indulgebant, sed carnem sabbato, et Quadragesimæ Dominicis diebus indiscriminatim come- debant. Sed hæc corruptelam concil. Tolet. VIII, cit. can. 9, postmodum improbavit. At senes et ægrotantes ab jejunii lege excipiebantur, *ibid.*, et conc. Tolet. IV can. 8. (*Ex M. Vill.*)

De *Bulla Cruciatæ* quædam ad cateem tit. 3 hujus lib. indicavimus. Illius sequela est *Apostolicum Indullum pro carniū usu*, cujus hic meminit Cl. Auctor.